

PEDAGÓGUSOK BÉREINEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

COMPARATIVE ANALYSE REGARDING THE TEACHERS' SALARIES IN THE CARPATHIAN BASIN'S COUNTRIES

Szabó Béla, Szabó Katalin, Buda András, Nagy Réka, Námesztovszki Zsolt, Paládi Viktória,
Pšenáková Ildikó

Abstract: The aim of the work is to offer a possibility of comparison about the waging procedures of teachers working in the Carpathian Basin. It also gives an insight into the differences of the educational systems, and identifies those factors which influence the wages' establishment in different countries. The presented data concerns teachers and educators salaries with ten years of work experience, expressed in net value, not including other allocations or benefits, which may increase the base wage. For a better comparability (to reflect the real purchasing power of the wages) we surveyed the price of the basic consumer goods.

Keywords: teachers' wages (salaries), Carpathian Basin, purchasing power, net payment

Bevezető

A tanulmány célja, hogy összehasonlítást kapjunk a Kárpát-medencében tevékenykedő pedagógusok bérezéséről, valamint az, hogy rövid betekintést kapjunk a régió oktatási rendszereinek különbségeibe. Kíváncsiak voltunk azokra a tényezőkre, amelyek befolyásolják a bérek alakulását a különböző országokban. A bemutatott adatok a megfelelő végzettséggel és tíz év munkatapasztalattal rendelkező pedagógus alapbérére vonatkoznak, nettó értékben. Ebbe nem számoltuk bele azokat a többlettuttatásokat, amelyek megnövelhetik az alapbért, de ezeket a lehetőségeket is összegyűjtöttük (többletórák, osztálylétszám, munkaévek száma, intézményi és regionális különbségek).

A bérek mellett országonként felmértük az alapvető fogyasztási cikkek árát, hogy viszonyítási alapként szolgáljanak, valamint a bérek valós vásárlóerejét tükrözzék. A fogyasztási cikkek esetében az 1 kilogramm fehérkenyér, 1 kilogramm tiszta sertéshús és 1 liter 95-ös oktánszámú benzin árát mértük fel. A termékeket a fogyasztói kosár összetétele alapján választottuk, melynek legnagyobb részét az élelem és az energiaköltségek teszik ki (Mihailescu, 2012) Az áttekinthetőség érdekében a bérek értékét és a fogyasztási cikkek árát az alábbiakban egységesen Európában számoltuk ki.

A törvényi szabályozások tanulmányozása mellett a terepmunka során minden országban véletlenszerűen több oktatási intézményt is megkerestünk (minden elemzett oktatási szint esetében 2-3 intézményt), hogy reális képet tudjunk alkotni az elméleti lehetőségekről (ezek rendszerint a törvényekben, szabályzatokban és alkalmazási módszertanokban találhatóak) és a gyakorlatban alkalmazott bérszámolás (amely egy konkrét intézmény vagy régió gazdasági helyzetéhez is igazodik) közötti különbségekről. A felmért intézmények, valamint az adatszolgáltatók neveit kutatás-deontológiai megfontolásból nem hozzuk nyilvánosságra. Elemzésünkben öt ország helyzetét ismertetjük: először bemutatva az adott ország jellegzetességeit, majd összesítő táblázatok segítségével vizsgáljuk a bérek és fogyasztói árak helyzetét.

Pedagógusbérek Magyarországon¹

A magyar közoktatási rendszer két iskolatípusra tagolt: általános iskolára és középiskolára. Az általános iskola legjellemzőbb formája a nyolc osztályos képzés, de magasabb iskolafokozatra történő átlépés már a negyedik illetve a hatodik osztály után is megtörténhet. Ezzel a lehetőséggel azonban a korlátozott férőhelyek miatt csak a legjobbak élhetnek, ők a nyolc- vagy hatosztályos gimnáziumban folytathatják tanulmányaikat. A nyolcosztályos általános iskolai tanulmányaikat befejezők három középfokú intézménytípusból választhatnak: gimnázium, szakközépiskola, szakiskola, az itt folyó képzések szakiránytól függően 4 vagy 5 évig tartanak.

A közoktatásban csak olyan pedagógusok alkalmazhatók, akik túl azon, hogy büntetlen előéletűek, rendelkeznek az előírt iskolai végzettséggel is. Az általános iskola első négy évfolyamán (alsó tagozat) tanítói diplomára van szükség, viszont azok, akik ezen túlmenően elvégeznek egy megfelelő pedagógus-továbbképzési programot, ötödik és hatodik évfolyamon is oktathatnak. Az általános gyakorlat azonban, hogy az általános iskola 5-8. évfolyamán (felső tagozat) illetve a középiskolákban tanári végzettséget szerzett pedagógusok oktatnak.

A pedagógusok bérezésének alapját a végzettség szintje határozza meg, de jelentős befolyásoló tényezővel bír a pályán eltöltött idő is. Magyarországon jelenleg egy ún. közalkalmazotti bértábla van életben (1992. évi XXXIII. Törvény), mely fizetési osztályokra és fizetési fokozatokra bontható. Ebben a havi alapilletmény garantált minimális összegét határozták meg, a gyakorlatban azonban kevés intézményben tudták megemelni ezeket az összegeket. Az eredeti elképzelés szerint a táblázatba foglalt értékeket mindig az aktuális minimálbér (jelenleg bruttó 330€) alapján módosították volna, de ez végül nem valósult meg.

A bértáblában megnevezett fizetési osztályokba történő besorolás az adott közalkalmazott végzettségétől, szakképzettségétől függ (lásd a 2013-as közalkalmazotti illetménytáblát): ennek megfelelően a diplomások számára öt fizetési osztályt vezettek be. Az egyes osztályokban a közalkalmazottak fizetése a munkában eltöltött évek függvényében (három évenként) emelkedik a fizetési fokozatokban megadott szorzók szerint (2013-as köztisztviselői illetményalap és közalkalmazotti bértábla). Ennek megfelelően a nettó tanítói bérek nagysága 270-470 € között mozoghat, átlagkeresetük 375 € körül van. A tanárok fizetése a bértábla alapján 290-640 €, átlagfizetésük 415 €. Érdemes összevetni ezeket az adatokat a főiskolán, egyetemen oktatók kereseteivel. A felsőoktatásban dolgozó pedagógusok legalsó fizetési kategóriájában a tanársegédek találjuk, akiknek havi illetménye 390 €. A legfelső kategória pedig az egyetemi tanároké, ehhez 970 € nettó havi fizetés társul.

A felsőoktatásban ezekhez az összegekhez semmiféle kiegészítés nem társul, ezzel szemben a közoktatási intézményekben dolgozó pedagógusokat különböző pótlékok illethetik meg. Az illetménypótlék számításának alapját (ezt nevezik pótlékalapnak) a mindenkori éves költségvetési törvény állapítja meg (2013-ban 68€). Pótlékot kapnak az intézményvezetők, ennek mértéke a pótlékalap száz-kétszázötven százaléka, mértékét a tanított órák száma is befolyásolja. Pótlék jár az osztályfőnököknek, az alapfokú művészetoktatási intézményben, művészeti szakközépiskolában tanszakvezetői, tagozatvezetői, szakosztályvezetői, kollégiumban önálló tanulócsoporthoz vezetői feladatot ellátóknak, mértéke a pótlékalap 12-30 százaléka. Ugyanennyi kiegészítés jár a diákönkormányzatot segítő pedagógusoknak illetve a munkaközösség-vezetőknek is. A pótlékalap 18-42 százalékát kapják a fogyatékos gyermekek iskolai nevelését és oktatását, kollégiumi nevelését felvállaló pedagógusok, a kisebbségek anyanyelvén nevelő, illetve nevelői és oktatói munkát végzők, valamint akik óvodában vagy iskolában munkaköri feladatként vesznek részt a pedagógushallgatók felkészítésében. Ezen túlmenően léteznek még másfajta pótlékok is. Például felzárkóztatási pótlék adható annak, aki beilleszkedési, magatartási, tanulási zavarral küszködő gyermekek iskolai nevelését és oktatását végzi, de kiegészítést kapnak azok is, akik kötelező óraszámuk legalább ötven

¹ A felvázolt kép a 2013 szeptemberében bekövetkezett pedagógus béremelés előtti helyzetet mutatja be.

százalékában összevont iskolai osztályban oktatnak. (A közvetlen kötelező óraszám Magyarországon 22 óra.)

Pedagógusbérek Szerbiában

A szerbiai oktatási rendszer általános iskolából (alsó osztályok: 1-4 és felső osztályok 5-8), középiskolából (érettségit adó 4 éves és 3 éves), valamint főiskolákból (3 éves) és egyetemekből (3+2 vagy 4+1 a magiszteri szakokkal kipótolva) áll.

Az osztálytanítók (az általános iskola első osztályától a negyedik osztályáig) és a tanárok egyetemi végzettséggel rendelkeznek (4 éves - 240 kreditpontos képzés), sőt a legújabb elképzelések értelmében (Oktatási, tudományos és technológiai fejlesztési minisztérium, 2009) magiszteri (vagy mesteri) végzettség szükséges (1 év - 60 kreditpont).

Az osztálytanítók, az általános és az középiskolában dolgozó tanárok bérét közvetlenül az Oktatási, tudományos és technológiai fejlesztési minisztérium utalja át, az elszámolásokat pedig az iskolákban végzik el (Oktatási, tudományos és technológiai fejlesztési minisztérium, 2009). Az osztálytanítók esetében nincs meghatározva minimális óraszám, mivel egy tanító tanít egy osztályban az első osztálytól a negyedik osztályig, így az óraszám évről-évre változik. A környezetnyelvet és az idegen nyelvet általában a szakos tanár tanítja, az alsó tagozatokban is. A tagozatok minimális létszáma: 15. Az ennél kevesebb fővel rendelkező tagozatokat összevonják, kivételes esetekben (az Oktatási Minisztérium jóváhagyásával) működhetnek kisebb létszámú tagozatok is. Példák a kivételes esetekre: kis környezetek (faluk) tagozatai, ahol a nemzeti kisebbség nyelvén folyik oktatás.

A tanárok az általános- és középiskolákban egyetemi végzettséggel tudnak munkát vállalni. Az általános iskolák felső osztályaiban és a középiskolákban is 20 óra hetenként az előírt órák száma (a köznyelvben: "norma"). Azon tantárgyak esetében, ahol kötelező a félévi, illetve negyedévbéli írásbeli dolgozat megírása (anyanyelv, matematika, idegen nyelv) ez a szám 18 órára csökken. A középiskolák szakiránya nem befolyásolja a keresetet, de az osztályfőnökség (+5%), a munkaévek száma (+4% tíz munkaév után), az órarendkészítés, az ügyelet és a magántanulók vizsgáztatásának díja az alapbérhez adódik hozzá. Az előírt óraszám felül megtartott órák szintén az alapbért egészítik ki, azzal a feltétellel, hogy a tanároknak legfeljebb heti 6 órával lehet több az előírt óraszámánál (130%), melyre óránként +5% a juttatás. A fenn ismertetett szabályozások értelmében, Szerbiában az osztálytanítók 390, az általános iskolában dolgozó tanárok 400, a középiskolában dolgozó kollégáik pedig 410 eurónak megfelelő dinárt keresnek.

Az egyetemi karok esetében ezek a lépések másképp alakulnak. Itt a köztársasági költségvetésből, a tartományból (Vajdaság) érkeznek meg a bérek az egyetemi kar számlájára, ahol a minisztériumi rendeleteket szem előtt tartva készül el a bérek elszámolása. Az egyetemi karokon a tanársegédek 456, az egyetemi tanárok keresete pedig 688 eurónak megfelelő dinár.

Pedagógusbérek Szlovákiában

A szlovák közoktatási rendszer, Magyarországhoz hasonlóan, két iskolatípusra tagolódik: általános iskolára és középiskolára. Az általános iskolában kilenc osztályos képzés folyik, a középiskolákban pedig négy évig tanulnak a diákok. A pedagógusképzés Szlovákiában az egyetemeken folyik nappali vagy távoktatásos formában, két fázisban. Az első fázis az úgynevezett "Bakalár" képzés, ami három éves. Záró dolgozat leadásával, megvédésével és államvizsgával végződik, a diákok pedig megkapják a "Bc." titulust. A következő két évben a mesterképzés folyik, és ugyanúgy záró dolgozat leadásával, megvédésével és államvizsgával végződik, de ekkor már a végzősök a "Mgr." titulust kapják.

A tanárok mindig két tantárgy oktatására vannak képezve, ami annyit jelent, hogy amikor az egyetemre jelentkeznek, akkor döntenek el, milyen tanárok szeretnének lenni. Például a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen több mint 60 kombinációra lehet jelentkezni.

A tanítóképzés, ami az 1.-4. osztályban ad lehetőséget oktatni, ugyanúgy 5 éves. Ezen a szakon a Bc. megszerzése csak az óvodai tanításhoz elegendő. Ahhoz, hogy 1-4 osztályban taníthasson valaki, el kell végeznie a következő két évet és meg kell szereznie a mesteri fokozatot. Ez a tanár-képzésnél nem ilyen egyszerű: A Bc. titulussal még nem minősül képzett tanárnak a végzős, csak mester fokozattal.

Szlovákiában az oktatási rendszer intézményi felépítése a következőképpen alakult ki: az általános iskola 9 osztályos, aminek az első négy osztály az ún. elementáris képzés. A középiskola 4 osztályos, úgyszintén a szakiskola is. Ez utóbbinál 5 éves képzés is folyik, abban az esetben, ha a diák érettségizni is szeretne.

Az egyetemeken (főiskolákon) a képzés háromszintű: az első fokozat a 3 éves alapképzés, mely során a Bc. azaz bakalár titulust szerezhetik meg a hallgatók; a mester, ill. magiszter (Mgr.) szintű képzés, amely 2 éves, valamint a 3 éves doktori képzésben a PhD. Fokozat érhető el.

A pedagógusok bértáblája eléggé összetett, a sok tényező miatt nehéz egy bizonyos összeget meghatározni. A táblázatokat a Szlovák iskolaügyi, tudományos, kutatási és sport minisztérium határozza meg. A legutóbbi változások (béremelések) 2013. január 1.-től léptek érvénybe. Ahogyan az alábbi, 1. táblázat is szemlélteti, a pedagógusok két osztályon belül 7-7 csoportra vannak osztva végzettségük szerint. A besorolás alapján meghatározzák az alapbért, amihez a ledolgozott évek függvényében (1-32 év között) hozzászámolnak egy bizonyos összeget. (<https://www.minedu.sk/stupnice-platovych-tarif-pedagogickych-zamestnancov-a-odbornych-zamestnancov-a-zvysenie-platovych-tarif-ucinne-od-1-januara-2013/>)

1. táblázat: Pedagógusbérek Szlovákiában 2013-tól (Euró, bruttó)

Bértarifa	6	7	8	9	10	11	12
Egyes osztály	388,50	430,50	477,50	534,00	583,00	653,50	732,00
Kettes osztály	415,50	461,00	510,00	570,50	622,50	697,50	781,00
Ehhez az összeghez – például 10 ledolgozott év után – számolt jutalék:							
Egyes osztály	42,00	46,50	51,00	57,50	62,50	70,00	78,50
Kettes osztály	42,00	46,50	51,00	57,50	62,50	70,00	78,50

Forrás: (<https://www.minedu.sk/stupnice-platovych-tarif-pedagogickych-zamestnancov-a-odbornych-zamestnancov-a-zvysenie-platovych-tarif-ucinne-od-1-januara-2013/>)

Pedagógusbérek Romániában

A romániai oktatást az 1/ 2011-es Oktatási Törvény szabályozza. Ennek értelmében a nemzeti iskolai rendszer (23. cikk) szerkezete a következő: elemi osztályok – előkészítő osztály és I–IV; középiskola alsó szintje vagy gimnázium – V–IX. osztályok; a középiskola felső szintje – X–XII/XIII. osztályok vagy líceum; szakiskola 6 hónap–2 év és posztliceális, harmadfokú képzés.

Az osztálytanítók helyzete egyedi uniós viszonylatban, ugyanis Romániában középiskolai, főiskolai és egyetemi végzettséggel is lehet valaki tanító. A megnevezésükben eltérnek ugyan (pedagógiai középiskolát végzett tanító, főiskolai végzettségű tanító, egyetemi végzettségű alsó tagozatos tanár), ami természetesen a bérezésükben is különbséget jelent, viszont óraszám-kötelezettségükben nincs különbség. Az iskolák a helyi önkormányzatok irányítása alatt állnak, ők utalják a tanintézményeknek a pedagógusok bérét. A tanítók közvetlen óraszámát évfolyamonként változik (18-22 óra), így ők osztálynormára kapják a fizetésüket. A vallást, testnevelést és az idegen nyelvet szakos tanár tanítja. A tagozatok minimális létszáma 12, maximum osztálylétszám 25 (1/2011-es Oktatási Törvény, 35. cikk, c bekezdés). A tanárok a gimnáziumban és középiskolákban egyetemi és főiskolai végzettséggel tudnak munkát vállalni. A középiskolák alsó osztályaiban és a középiskolákban is 18 óra a kötelező óraszám. A pedagógusok bérezését a 63/2011-es törvény szabályozza.

Az osztálytanítók alapfizetése függ: a végzettségtől (középiskola, főiskola, egyetem) és a pedagógiai fokozattól. Így a kezdő pedagógusnak (0-2 év) középiskolai végzettséggel 838 lej, véglegesítővel 981 lej, II-es fokozattal 1010 lej, I-es fokozattal 1064 lej alapbérből számolják ki a fizetését. Ez az összeg az egyetemet végzettek esetében 981 lej és 1393 lej közé tehető.

Az alapfizetésre számolt juttatásokat a 63/2011-es törvény 5. melléklete írja elő. A berrácsban feltüntetett alapfizetések már tartalmazzák a régiségért (5-25%) és a túlerheltségért járó juttatás. Erre

az alapbérre számolódik rá esetenként a vezetői díj (15-55%), a speciális osztályokban tanítók díja (15%), érdemfizetés (25%), osztályvezetői díj (10%). Ezen kívül külön juttatás illeti az elszigetelt vidéken tanítókat (5-80%), a pedagógiai gyakorlatot vezető pedagógusokat (10-25%), valamint az összevont osztály tanítóit is (7, 10, 15%). Az önkormányzatok jóváhagyásával a pedagógusok ingázási díjat is kaphatnak.

A romániai egyetemi oktatási rendszerben négy kategória alapján különböztetik meg a pedagógusokat. A legmagasabb kinevezés az egyetemi tanár/professzor, ezt követi az előadótanár/docens. A harmadik a ranglétrán az adjunktus/lektor, majd az egyetemi tanársegéd zárja a sort. A fizetések régiség és teljesítmény szerint alakulnak (lásd az egyetemi tanárok bértábláját). Ez utóbbinak megfelelően minden egyes állástípusnál létezik egy minimum és egy maximum összeg, mely keretein belül minden tanszék vezetősége szabadon dönthet a teljesítmény-motiválás mértékéről, természetesen a rendelkezésére álló keretösszeg függvényében. Így a magas diákszámú rendelkező tanszékek esetében (ahol önköltségen tanuló diákok is vannak) magasabb fizetéssel tudják jutalmazni a tanárok tudományos munkásságát. Ezzel szemben nem ritka az olyan tanszék, ahol pénzhiány miatt (az állami támogatáson kívül nincs más jövedelem) a kiváló tudományos munka ellenére a tanár fizetése a bértáblában meghatározott intervallum alsó határához közelít. Az összegek tartalmazzák a túlerheltségért járó jutalékot, ugyanakkor 2012 januárjától visszaállított a 8%-os fizetésemelést.

Pedagógusbérek Ukrajnában

Ukrajnában a kötelező oktatás 11 év. Az oktatási rendszer intézményi felépítése a következő: általános iskola (1-9 osztály), középiskola (10-11 osztály) és szakiskola (10-11 osztály). A felsőfokú képzés szintjei: alapszintű képzés (BSc. vagy bakalavr 4 év), specialista képzés (Nyugat-Európában nem jellemző képzési típus +1 év), mesterszintű képzés (MSc. vagy magiszter +1 év) valamint posztgraduális képzés (Pl.: PhD vagy aszpirantura +3 év).

A pedagógusok bérét különböző tényezők befolyásolják (a Közoktatási törvénykönyv alapján). A javadalmak meghatározásának egyik legfontosabb elve, más országokhoz hasonlóan, Ukrajnában is a végzettség szintje és a tudományos fokozatok megléte, illetve hiánya. A legalacsonyabb képzettség, amivel valaki pedagógus lehet az érettségi. Egy teljes státuszú pedagógiai állás éves szinten 700 órát jelent. Az átlagos heti munkaóraszám Ukrajnában nem lépheti túl a negyven órát (Ukrajnai munkatörvénykönyv), azonban a tanárok más sajátos munkakörök betöltőihez hasonlóan csökkentett, heti 18 munkaórával rendelkeznek.

Ukrajnában a pedagógusok törvényileg meghatározott fizetési kategóriák szerint, állami költségvetésből kapják a fizetésüket (Rendelet a pedagógusi bérek meghatározásáról). A fizetési besorolások elsődleges ismérve a végzettség szintje, valamint az oktatás területén szerzett szakmai gyakorlat. Az adatokat a 2013. január 1-jétől érvényben lévő, a pedagógusok bérét szabályozó, miniszteri rendeletben meghatározott összegek szolgáltatják. A január 21-i középárfolyamot használtuk a helyi pénzegység euróra váltása során. Az egyes kategóriákból az összehasonlíthatóság és jobb átláthatóság kedvéért csak néhányat emelünk ki:

- a) Az úgynevezett *7-es fizetési besorolásba* tartoznak a felsőfokú vagy szakirányú pedagógiai végzettséget nélkülöző általános iskolai oktatók. Bérük 121 euró (1312 hrivnya).
- b) A *8-as fizetési kategória* a szakirányú egyetemi szintű végzettséggel rendelkező pályakezdő középiskolai tanárokat takarja, havi 129 eurós (1397 hrivnya) fizetéssel.
- c) *II. szintű minősítésbe* tartoznak a minősített szakirányú egyetemi szintű végzettséggel és legalább három év szakmai gyakorlattal bíró pedagógusok. Fizetésük 155 euró (1678 hrivnya)
- d) Az *I. szintű minősítés* az előzőre épül, kiegészülve több mint három év gyakorlattal: 178 euró (1934 hrivnya).
- e) A középiskolában meghatározott legmagasabb alapbért az úgynevezett *felső kategóriás* tanárok kapják, akik szakirányú egyetemi szintű végzettséggel és több mint nyolc év szakmai gyakorlattal rendelkeznek. Bérük 167 euró (1806 hrivnya).

Egy általános vagy középiskolai pedagógus díjazását egyéb, az adott besorolás alapbérére épülő, egységek befolyásolhatják:

- Osztályfőnökség – 25%
- „Módszerész tanár”(rendelkezik a *senior tanár* kvalifikációs szinttel, részt vesz a tanterv kidolgozásban, valamint az iskolák közötti együttműködésben) – 20%
- „Senior tanár” (felsőfokú szakirányú végzettséggel, valamint legalább 8 év pedagógusi tapasztalattal rendelkezik) – 15%
- Füzetjavítás – 10-20%
- Szaktanterem vezetése – 15-20%

A felsőfokú oktatásban már intézményenként jobban eltérő bérekről beszélhetünk, azonban az általános érvényű besorolások itt is helyet kapnak. Tudományos fokozattal nem rendelkező előadótanár 194 euró (2100 hrivnya), míg fokozattal rendelkező (PhD vagy docens) kollégája 323 euró (3500 hrivnya) fizetést kap. A professzori fokozattal bíró egyetemi oktatók havi fizetése 415 euró (4500 hrivnya) körül mozog. Természetesen a felsőoktatási intézményekben is hozzájárul a fizetés mértékéhez az, hogy egy adott tanár mennyi plusz elfoglaltságot vállal magára (gyakorlatok vezetése, szakdolgozatok javítása stb.)

A pedagógusi bérekhez hasonlóan, a minimálbér, és ezen keresztül a létminimum értéke (és nem vásárlóereje), is megemelkedett Ukrajnában 2013 januárjától. Míg a nettó minimálbér 2012 januárjában 99 euró (1073 hrivnya) volt, 2013 januárjától ez az összeg már 106 euró (1147 hrivnya). Ugyanez az összeg vonatkozik egy munkaképes személy létminimumára is. A minimálbér órabérben számolva 6,88 hrivnyát, azaz 65 euro centet jelent. Egy, a kormány által elvégzett, rendszeres, országos átlagra vonatkozó felmérés szerint az átlagfizetés Ukrajnában 2012 októberében 287 euró (3110 hrivnya) volt. Azonban a pontosság érdekében ki kell hangsúlyozni, hogy Ukrajna központi (főváros és a nagyobb iparközpontok) és perifériális megyei (amelyekhez tartozik Kárpátalja is) között nagyon széles a fizetések szórása.

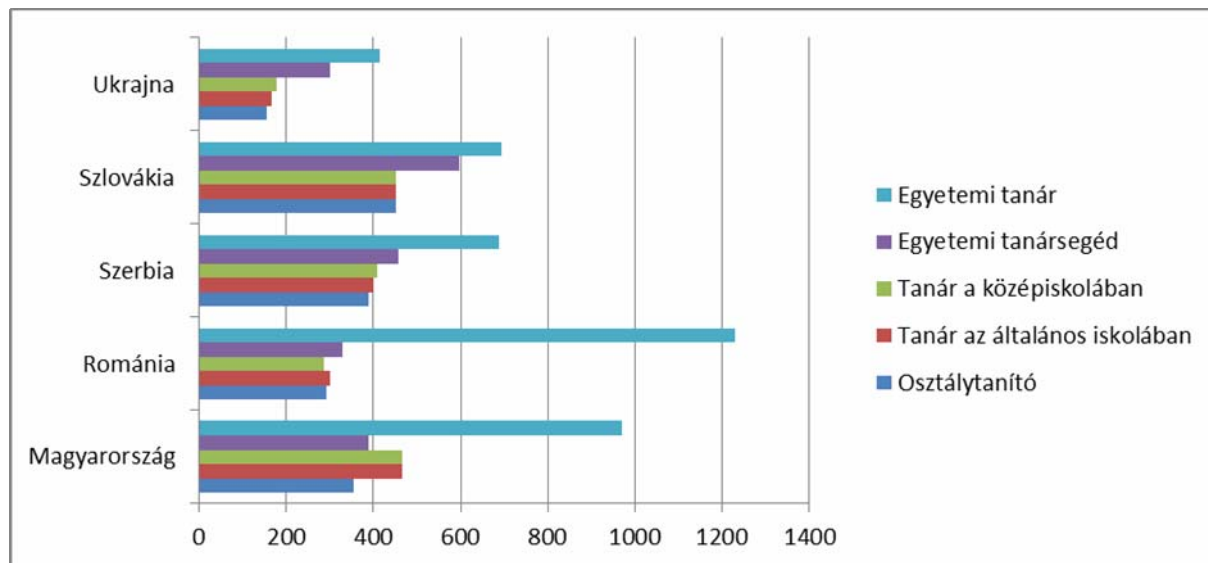
Bérek összehasonlító elemzése, összegzés

A begyűjtött adatok egy összesítő táblázatba kerültek. Az egyes országok egyazon pedagógusainak bére között jelentős eltérés tapasztalható (elsősorban régióktól és intézményektől függően), így nehezen lenne használható. Az operacionalizáláshoz egy összeggé alakítottuk ezeket az intervallumokat úgy, hogy ezek középértékét vettük figyelembe (átlag). Az intervallum szélsőértékeiből számított középértéknek vannak korlátai, mivel feltételezhetően a bérek nem normál-eloszlás szerint alakulnak (torzíthatják például gazdasági tényezők), így a táblázatbeli értékeket ennek ismeretében kell értelmezni (1. táblázat).

2. táblázat: Pedagógusok bérei és néhány fogyasztási cikk ára a vizsgált országokban (Euró, nettó)

	Osztály- tanító	Tanár az általános iskolában	Tanár a közép- iskolában	Egyetemi tanár-segéd	Egyetemi tanár	Minimál- bér	1 kg kenyér	1 kg sertészsűs	1 l 95-ös benzin
Magyarország	355	465	465	390	970	330	0,90	4,80	1,40
Románia	292	302	286	330	1231	161	0,45	3,90	1,33
Szerbia	390	400	410	456	688	189	0,40	3,88	1,31
Szlovákia	452	452	452	597	693	338	1,30	5,50	1,50
Ukrajna	155	167	178	300	415	106	0,50	5,00	1,00

Az egyes munkakörök béreinek országonkénti bemutatását az 1. ábra szemlélteti, amelyből könnyen leolvasható, hogy országtól függetlenül, az egyetemi tanárok bére a legmagasabb a többi állástípushoz képest, míg az osztálytanítóké a legalacsonyabb. A többi esetében nem ennyire egyértelmű a helyzet, vannak eltérések.

1. ábra: Pedagógusok béreinek alakulása a Kárpát-medencében

Önmagában az a tény, hogy az osztálytanító pedagógusként Szlovákiában lehet a legnagyobb fizetést kapni, még nem jelenti azt, hogy itt lehetne a legjobban megélni az adott munkakörben. Ha a fizetést a kenyér vásárlói árához viszonyítjuk, akkor azt látjuk, hogy kb. 347 kg. kenyérré elegendő, ami szinte a legrosszabb arány a vizsgált országok között (egyedül Ukrajnában rosszabb a helyzet, ott 310 kg kenyérré elegendő a bér). Szerbia magasan vezet ebben az arány-vizsgálatban, hiszen nagyjából háromszor több kenyeret lehet venni (975 kg) a másik két említett országhoz képest. A többi termék árát is elemezve, a tendencia azonos: Szerbia a legelőnyösebb osztálytanítóként, míg Ukrajnában a lehet a legkevesebb terméket vásárolni a bérből.

Az általános iskolai tanár fizetése Magyarországon a legnagyobb, de a vásárlóerő elemzése során kiderül, hogy az elemzett országok listájában a középmezőnybe tartozik. Ennél a munkakörnél is azt tapasztaljuk, hogy Szerbia vezet, hiszen a bérből 1000 kg kenyér vásárolható, ami nagyjából a kétszerese a magyarországi vásárlóerőnek (517 kg). A többi fogyasztási cikk esetében azonban a különbség nem ennyire látványos, a sertéshús esetében ez csak 6 kg különbséget jelent a rangsor szerinti másodikhoz képest (Magyarország). A bérből vásárolható benzin mennyiségénél Szlovákia el is veszíti vezető helyét Magyarország javára (előbbi esetében ez 332 liter, utóbbinál 305 liter). A legkevesebb élelmet és üzemanyagot ennél az állástípusnál is Ukrajnában vásárolhatják.

A középiskolai tanárok fizetése nagyjából minden országban megegyezik az általános iskolai tanár fizetésével. Két ország esetében ez teljesen azonos (Magyarország és Szlovákia), kettő esetében a középiskolai tanárok valamivel nagyobb bért kapnak (Szerbia és Ukrajna), míg Romániában a középiskolai tanár kisebb fizetést kap általános iskolai társánál. A két tanári állás fizetésbeli hasonlósága miatt a középiskolai tanár vásárlóerő-elemzése során az eredmények is nyilvánvalóan hasonlítanak az általános iskolai tanárok esetében ismertettekkel: Szerbiában lehet a legtöbb élelmet venni, viszont Magyarországon lehet a legtöbb üzemanyagot vásárolni.

Egyetemi tanársegédként Szlovákiában lehet a legtöbbet keresni (597 €), ezzel a bérrel lehet a legtöbb üzemanyagot is vásárolni a többi országhoz képest. A fizetésre vásárolható élelem mennyisége esetében viszont ezúttal is Szerbia áll az élen. Érdekes, hogy Magyarország az utolsó helyet foglalja el a megvásárolható üzemanyag- és kenyérmennyiség listájában. Mivel fizetésük kisebb, mint

az egyetem előtti oktatásban tanító tanároké, kevesebb mennyiséget vásárolhatnak mind a három elemzett fogyasztási cikkből.

Egyértelműen Romániában éri meg a legjobban egyetemi tanárnak lenni. Fizetésüket 2003-ban egyszerűen megduplázták (315/2003-as törvény). Ennek valószínűleg az állt a háttérében, hogy sok parlamenti képviselő és szenátor volt egyetemi tanár is egyben – ahogy azt a sajtó megírta. Ez az előny az új bértábla bevezetésével is megmaradt: míg a többi (rangsorban egymás után következő) egyetemi oktatói állástípus között kb. 20-25%-os fizetésnövekedés van, addig a docensi és egyetemi tanár közötti fizeteskülönbség kb. 70%-os. Ezért tapasztalható jelen vizsgálatunkban ez a jelentős kiugrás a Kárpát-medencei összehasonlításban. Ezen előny nélkül második helyre szorulna vásárlóerő tekintetében (helyet cserélve Szerbiával), míg a fizetés mértéke az utolsó előtti lenne.

Figyelemreméltó Ukrajna, mivel az egyetemi oktatásban dolgozó tanárok bére a minimálbérhez viszonyítva jelentősen magas: az egyetemi tanársegédek esetében ez első helyre is juttatja az elemzett országok listáján. Az egyetemi tanárok esetében csak Románia előzi meg (a már említett esemény miatt). Ennek ellenére a vásárlóerő Ukrajnában tűnik a leggyengébbnek – pedig itt a legolcsóbb az üzemanyag.

Összegzőképpen elmondható, hogy a vásárlóerő szempontjából leginkább Szerbiában éri meg pedagógusnak lenni, hiszen a legtöbb esetben (pedagógusi munkakörben) ebben a régióban vásárolhat nagyobb mennyiségű élelmet a tanár. Mindez ráadásul úgy valósul meg, hogy az elemzett országok közül Szerbia egyetlen állástípusnál sem szerepel a legnagyobb fizetéssel. Ukrajnában – ezzel szemben – talán a legnehezebb a pedagógusnak: az elemzett régióban ők számítanak a legszegényebbeknek. Az sem segít jelentősen az ő helyzetükön, hogy az üzemanyag ára ebben az országban a legalacsonyabb. Meglepő továbbá, hogy egy ilyen jól körülhatárolt földrajzi régióban, ahol elég sok közös hatásnak vannak (és voltak) az országok kitéve, ahol a történelem is sok közös vonást mutat (hiszen egy-egy ország a másikkal volt része), ilyen mértékű eltérések legyenek az egyes pedagógusi munkakörök bérezésében.

Szakirodalom

Mihailescu, A. (2012): *Coșul de consum al populației României*. Ed. Expert, București

1992. évi XXXIII. Törvény a közalkalmazottak jogállásáról (utoljára letöltve: 2013. november 2) net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99200033.TV&celpara=XXXII&kif=A+k%F6zalkalmazotta+k+jog%E1ll%E1s%E1r%F3l#xcel

2013-as közalkalmazotti illetménytáblázat bértételei (utoljára letöltve: 2013. november 2) www.tudosz.hu/portal/egyeb/2013-as-kozalkalmazotti-illetmenytablazat-bertetelei-ft-ho.html

A köztisztviselői illetményalap és közalkalmazotti bértábla 2013-ban (utoljára letöltve: 2013. november 2) www.kozszolga.hu/illetmenyalap

Oktatási, tudományos és technológiai fejlesztési minisztérium – Szerbia (2009): *Törvény az oktatási és nevelési rendszer alapjairól - Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja (2009)*: [Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja] (utoljára letöltve: 2013. november 2) http://www.mpn.gov.rs/images/content/prosveta/pravna_akta/ZAKON_O_OSNOVAMA_SISTEMA_2013_.doc

2013-as pedagógusi bértábla – Szlovákia [Stupnice platových taríf pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov a zvýšenie platových taríf účinné od 1. januára 2013] (utoljára letöltve: 2013. november 2) <https://www.minedu.sk/stupnice-platovych-tarif-pedagogickych-zamestnancov-a-odbornych-zamestnancov-a-zvysenie-platovych-tarif-ucinne-od-1-januara-2013/>

1/2011-es törvény, Monitorul Oficial, 18. szám, 2011. január 10.

315/2003-as törvény, Monitorul Oficial, 510. szám, 2003. július 15.

63/2011-es törvény, Monitorul Oficial, 323. szám, 2011. május 10.

Romániai egyetemi tanárok bértáblája [Salarii de încadrare pentru personalul didactic din învățământul universitar] (utoljára letöltve: 2013. november 2) ubbcluj.ro/ro/despre/info/files/Grila%20salarii%20personal%20didactic2012.pdf

Ukrajnai Közoktatási törvénykönyv [Про загальну середню освіту] (utoljára letöltve: 2013. november 2) zakon1.rada.gov.ua/laws/show/651-14

Ukrajnai Munka törvénykönyve [Кодекс законів про працю України] (utoljára letöltve: 2013. november 2) zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08

Rendelet a pedagógusi bérek meghatározásáról – Ukrajna [НАКАЗ Про затвердження Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти] (utoljára letöltve: 2013. november 2) zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0056-93, zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1130-05

Szerzők

Szabó Béla, Magyar Szociológia és Szociális Munka Intézet, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár (Románia). E-mail: szabobela@yahoo.com

Szabó Katalin, Szociológia Doktori Iskola Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár (Románia). E-mail: kelem.kata@yahoo.com

Buda András, Neveléstudományok Intézet, Debreceni Egyetem (Magyarország). E-mail: buda.andras@arts.unideb.hu

Nagy Réka, E-mail: nagy.a.reka@gmail.com

Námesztovszki Zsolt, Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar (Szerbia). E-mail: namesztovszkizsolt@gmail.com

Paládi Viktória, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest (Magyarország). E-mail: paladi.viktoria@gmail.com

Pšenáková Ildikó, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta stredoeurópskych štúdií, Nitra (Szlovákia). E-mail: ildiko.psenakova@gmail.com